

УДК 378.011

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2021.2.4>

Світлана СЛЮСАРУК-ЛІТВІН

аспірантка, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

Бібліографічний опис статті: Слюсарук-Літвін, С. (2021). Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах сьогодення. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2, 22–27, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.2.4>

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У статті розкрито актуальні питання підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в умовах реформування вищої педагогічної освіти в Україні. На основі вивчення й аналізу наукових психолого-педагогічних розвідок здійснено узагальнення основних поглядів науковців на означену проблему, визначено основні підходи до організації процесу підготовки майбутніх вихователів, схарактеризовано основні вимоги до особистості вихователя.

Ключові слова: фахівець дошкільної освіти, вихователь, підготовка, професійно-педагогічна підготовка.

Svitlana SLIUSARUK-LITVIN

Postgraduate Student, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

To cite this article: Sliusaruk-Litvin, S. (2021). Profesiino-pedahohichna pidhotovka maibutnix vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity v umovakh sohodennia [Professional and pedagogical training of future educators of preschool education in today]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2, 22–27, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.2.4>

PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL TRAINING OF FUTURE EDUCATORS OF PRESCHOOL EDUCATION IN TODAY

The article enlightens the topical problems of training of future specialists in the sphere of preschool education in the context of the reform of Ukraine's higher pedagogical education. On the basis of the analysis of the scientific psychological and pedagogical resources, the generalization of the main scientists' opinions about the given problem is made, the principal approaches to the organization of the process of future kindergarten teachers training are defined, the cardinal requirements to kindergarten teacher's personality are put forward.

Key words: preschool education specialist, kindergarten teacher, training, professional and pedagogical training.

Актуальність. Початок ХХІ століття в Україні і в світі в цілому ознаменувався бурхливим розвитком ІТ-технологій, швидким освоєнням нових світових стандартів в економіці, юриспруденції, промисловості тощо. Не стоїть на місці і розвиток освіти. Реформи в освіті, зміна пріоритетів та цінностей змушує кожного педагога переосмислити свої професійні шляхи розвитку, побачити нові перспективи. Реформування дошкільця тісно пов'язане із розбудовою «Нової української школи». Принципи людиноцентризму та дитиноцентризму лягли в основу нової педагогічної парадигми. Сучасна освіта, яка є домінантою у розвитку особистості, стає

одним із загальнонаціональних пріоритетів у багатьох країнах світу. Відтак, світові тенденції інноваційного розвитку суспільних процесів спонукають Україну до мобілізації суспільних ресурсів, які суттєво впливають на національну систему освіти.

Процес інтеграції України у європейський простір спонукає до формування майбутнього вихователя як гуманістичної особистості, культурної, толерантної, здатної до самопізнання, саморозвитку та максимальної самореалізації.

Важливо зазначити, що вчені (Г. Беленька, Н. Гавриш, О. Половіна) акцентують увагу на залежності ефективності освітнього процесу

у закладі дошкільної освіти від якості підготовки нової генерації педагогічних кадрів дошкільної освіти [2].

Саме тому, актуальною є питання підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, наділених творчими вміннями та мисленням, здатністю діагностувати педагогічні явища, відбирати та перетворювати інформацію та готових до «створення сприятливих умов для формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей [1, с.4].

Аналіз останніх джерел та публікацій.

Аналіз педагогічних та психологічних досліджень показує, що проблема професійної підготовки майбутніх фахівців до професійної педагогічної діяльності, їхнього професійного становлення, формування педагогічної майстерності тощо розкрито в дослідженнях Л. Загородньої, Н. Гавриш, О. Дубасенюк, К. Крутій, Н. Ничкало, І. Шоробури та інших. Проблема фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти розглядається науковцями також в контексті вимог нової освітньої парадигми. Так, вагомими для нашого дослідження стали наукові розвідки підготовки фахівців дошкільної освіти висвітлені у дослідженнях Л. Артемової, Г. Беленької, О. Богиніч, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Лисенко, М. Машовець, Т. Поніманської, Г. Тарасенко, які вивчали проблему готовності майбутніх дошкільних педагогів до професійної діяльності. Питання фахового становлення майбутнього вихователя представлені у наукових дослідженнях Е. Вільчковського, М. Машовець, Г. Сухорукової та інших. Умови формування педагогічної майстерності майбутніх педагогів і майбутніх вихователів зокрема досліджували І.Зязюн, Ю. Косенко, Т. Швець та інші; форми, методи, засоби, умови підготовки майбутніх педагогів стали предметом досліджень Н. Богданець-Білокаленко, В. Ворожбіт-Горбатюк, Л. Зданевич, Н. Казакової, Т. Пушкар та інших.

У наукових дослідженнях Г. Беленької розкрито проблема формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу; Н. Денисенко, Л. Гаращенко, Н. Левінець акцентують свою увагу на проблемі керівництва роботою з фізичного виховання дошкільників в умовах дитячого садка; учені Н. Лисенко та З. Плохій розкри-

вають питання підготовки вихователів до організації еколого-дослідницької діяльності дітей в природі. Наукові розвідки Л. Плетеницької висвітлюють проблему підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до народознавчої роботи в учнями дошкільного віку. Реалізацію акмеологічного підходу у педагогічному управлінні мотивацією майбутніх фахівців педагогічної освіти відображено у дослідженні О. Галуса, системного підходу в упровадженні інтерактивних технологій – у дослідженні Л. Пісоцької, розвиток особистості майбутнього педагога на засадах синергетичного підходу вивчала Л. Ткаченко.

Мета. Мета статті передбачає аналіз проблеми підготовки майбутніх фахівців в галузі дошкільної освіти в умовах сьогодення.

Методи. Теоретичні (аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури); інтерпретаційно-аналітичний метод, на основі якого вивчалися наукові джерела із застосуванням синтезу, аналізу, систематизації та узагальнення.

Результати. Сучасні процеси реформування та модернізації системи вищої педагогічної освіти, об'єктивно спрямовані на подальший її прогресивний розвиток та забезпечення потреб суспільств та держави у кваліфікованих фахівцях.

У зв'язку з цим змінюється підхід до визначення змісту фахової підготовки у вищій педагогічній освіті. Сьогодні Україні потрібні фахівці дошкільного профілю нової формації з конкурентно придатним європейським чи світовим рівнем кваліфікації для досягнення єдиної мети – формування гармонійно розвиненої особистості. Сучасні реалії, орієнтація українського суспільства на демократичні принципи, реорганізація системи дошкільної освіти зумовлюють необхідність змін і в системі підготовки фахівців дошкільної освіти.

З огляду на це, пріоритетним завданням підготовки у навчальних закладах вищої освіти, є формування у майбутнього вихователя таких професійних якостей, які забезпечують реалізацію гармонійного виховання й навчання дітей дошкільного віку.

На сучасному етапі, коли так нагально постало питання розбудови школи і освіти в Україні, обґрунтування вимог до особистості майбутнього фахівця дошкільної освіти, його підготовки є актуальним питанням сьогодення й питанням професійної педагогіки на перспективу.

Педагогічний словник поняття «вихователь» тлумачить як людину, яка виховує, навчає дітей і молодь, прищеплює їм навички і правила поведінки, певні погляди; педагог, який стежить у певному закладі за поведінкою дітей і відповідно її спрямовує; той, хто спрямовує силу свого впливу на виховання [4].

Важливим залишається питання створення конкурентоспроможних майбутніх вихователів, котрі здатні надавати освітні послуги на новому рівні якості життя, використовуючи отримані знання, впроваджувати їх на практиці в інноваційній професійно-педагогічній діяльності.

Сучасна система фахової підготовки майбутніх вихователів являє собою цілісний комплекс структурних елементів, що перебувають між собою у певних зв'язках і стосунках, взаємодіють один з одним і утворюють цілісну єдність. На нашу думку, професійне становлення майбутнього вихователя у процесі його підготовки у вищій школі передбачає не тільки оволодіння певною сукупністю знань, умінь, навичок, але і його особистісне самовдосконалення, активізацію професійної позиції, виховання таких якостей, як комунікативність, тактовність, критичність тощо. Зазначимо, що успішність професійно-педагогічної діяльності майбутніх фахівців обумовлена сформованістю та цілісністю його особистості. Рівень підготовки майбутнього вихователя до роботи у різновіковій групі визначається сформованістю необхідних знань, умінь і навичок.

У педагогічному словнику поняття «професійна підготовка» тлумачиться як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією [4]. За визначенням І.Підлипняк, професійна підготовка майбутнього педагога (вихователя) – це процес формування та збагачення настанов, знань і вмінь, що необхідні майбутньому фахівцю для адекватного виконання специфічних завдань навчально-виховного процесу [8, с. 40].

Якщо йдеться про підготовку до педагогічної діяльності як професійної, доцільним є використання терміну «професійно-педагогічна підготовка». Найчастіше підготовку студентів до педагогічної діяльності дослідники пов'язують з її кінцевим результатом – фор-

муванням готовності до певного виду педагогічної діяльності. Так, Г. Троцько зазначає, що сутністю підготовки студентів до педагогічної діяльності є система змістовно-педагогічних та організаційно-методичних заходів, спрямованих на забезпечення готовності майбутнього педагога до педагогічної діяльності. [9, с. 202].

Актуальною для сьогодення є думка Г.Беленької, яка стверджує, що «сучасна професійна педагогічна освіта майбутнього вихователя передбачає розширення кола його підготовки за рахунок посилення практичного компонента» [3, с. 29]

Безперечно, що професійна підготовка майбутнього вихователя ЗДО, загальний рівень його професійної майстерності залежить від комплексного підходу до побудови змісту професійної підготовки у закладах вищої освіти. Використання інноваційних форм, методів та технологій у навчально-виховному процесі, виокремлення необхідних професійних знань, що забезпечують ефективне оволодіння змістовою і процесуальною сутністю професійної діяльності майбутнього фахівця дошкільної освіти, впровадження інтегративних міждисциплінарних зв'язків у формуванні цілісної системи професійних знань, забезпечать ефективну підготовку фахівців дошкільної освіти, формування особистості професіонала, спроможного будувати власну професійну діяльність, ціннісно-сміисловою основою якої є особистість дитини дошкільного віку.

Враховуючи, що сучасна вища педагогічна освіти, яка повністю забезпечує, обумовленого вимогами сьогодення, результату професійної підготовки фахівців дошкільної освіти, зазначимо наявність основних принципових суперечностей у процесі підготовки майбутніх вихователів: між об'єктивними вимогами суспільства в сучасних, спрямованих на євроінтеграцію реаліях і суб'єктивними утрудненнями, стереотипним мисленням студентів, традиційними підходами до процесу навчання у закладі вищої освіти; між груповою системою підготовки студентів та індивідуально-творчим характером виховної діяльності вихователів у закладі дошкільної освіти; між традиційними формами, методами, засобами викладання педагогічних дисциплін та реальною необхідністю впровадження у навчальний процес інноваційних педагогічних технологій.

На сучасному етапі професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти розглядається науковцями як багатофакторна структура, яка передбачає набуття кожним студентом особистісно-ціннісного смислу діяльності, формування фахової педагогічної майстерності, постійно зростаючому інтересу до роботи з учнями дошкільного віку.

Проведений аналіз та власний досвід педагогічної роботи, дає підстави стверджувати, що підготовки буде ефективною та результативною, якщо майбутній вихователь правильно оцінив значення обраної професії, коли пізнавальна активність студента мотивується відповідальністю за свою професійну підготовку. І навпаки, підготовка і формування необхідних професійних знань і умінь, сповільнюється, коли студент погано розбирається у завданнях майбутньої професії, не проявляє до неї інтересу.

На сучасному етапі актуальною є проблема підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти і до організації методичної роботи у закладах дошкільної освіти. Нові реалії сьогодення потребують розробки та впровадження нової моделі організації методичної роботи та формування готовності майбутнього фахівця і методиста дошкільної установи до пошуку сучасних її форм і методів. Сьогодні ці проблеми у галузі дошкільної освіти розробляють Беленька Г.В., Богуш А.М., Гавриш Н.В., Крутій К.Л., Маковецька Н.В. та інші. У цьому аспекті, фахова підготовка майбутніх спеціалістів дошкільної освіти вимагає не лише якісних знань студентів з педагогіки, психології, методик дошкільної освіти, але й з соціології, маркетингу освіти, менеджменту дошкільної освіти, її моніторингу. Саме тому, забезпечення організації методичної роботи у закладі дошкільної освіти, передбачає наявність у майбутніх фахівців таких умінь як: визначати та обґрунтовувати мету, конкретизувати її у вигляді завдань на кожному етапі організації методичної роботи; проектувати та планувати методичну роботу загальною та за окремими блоками; уміти раціонально та ефективно вибудовувати власну діяльність; регулювати й коригувати заплановане; уміти аналізувати стан здійснення навчально-виховної роботи, рівень майстерності вихователів, ефективність методичної роботи з кадрами; обґрунтовано здійснювати контроль та аналіз здобутих результатів; робити висновки й про-

гнозувати перспективи удосконалення методичної роботи.

Вимоги сьогодення та педагогічна практика вказують на те, що головною метою у формуванні майбутнього вихователя є його вміння самовдосконалюватися не лише під час навчання, а й протягом усієї своєї педагогічної діяльності. Відома вчена Л.Загородня у своєму дослідженні довела, що ефективна професійна підготовка майбутнього вихователя дітей дошкільного віку неможлива без самоосвіти, самовиховання та саморозвитку. Тобто навчання й самонавчання студента потребує не лише знання ним форми методів групової роботи з дітьми, роботи з книгою, іншими сучасними джерелами інформації, а й застосування деяких власних вольових зусиль, розвитку певних особистісних якостей, які допоможуть йому в професійному становленні [6, с. 224].

Відтак, доречно звернути увагу на особистісний саморозвиток і професійне становлення майбутнього вихователя у процесі його навчання закладі вищої освіти. Важливим чинником у створенні ефективної підготовки майбутнього вихователя є система заходів, яка дозволить усвідомити внутрішні мотиви та прояви майбутньої професії, тобто сприятиме професійному самовдосконаленню.

Варто зазначити, що обов'язковою складовою професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти є формування професійних якостей. Одним із найважливіших чинників професійної придатності майбутнього вихователя є наявність професійних якостей, котрі є не лише індикатором окремих здібностей, але й органічно входять до їх структури, розвиваючись у процесі навчання й практичної діяльності. О.Дубасенюк вважає, що професійні якості, з одного боку, є передумовою професійної діяльності, а з іншого – вони самі вдосконалюються, шліфуються в ході діяльності, будучи її новоутворенням [5].

С.Івах вважає педагогічну практику одним із важливих етапів професійної підготовки фахівця у галузі дошкільної освіти. Вона сприяє поглибленню і закріпленню теоретичних знань, формуванню професійних умінь і навичок. Вона допомагає студентам впевнитися у правильності свого професійного вибору, переконатися у наявності в них педагогічних здібностей, схильності до роботи з дошкільнятами.

У процесі співпраці з досвідченими вихователями-наставниками під час педагогічної практики закладаються основи педагогічної майстерності, любові до майбутньої професії [7].

Педагогічна практика є невіддільною частиною навчального процесу, тому що студенти шляхом набуття досвіду оволодівають уміннями та навичками роботи з дітьми дошкільного віку, вчать самостійно і творчо застосовувати ті знання, які вони здобули в процесі навчання у педагогічному університеті. Тому одним із найважливіших факторів удосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів є якісне поліпшення педагогічної практики.

В організації педагогічної практики студентів факультету дошкільної освіти реалізовується системно-цілісний підхід, що забезпечує, з одного боку, особистісний рівень оволодіння обраною спеціальністю, з другого – необхідні умови для формування творчої індивідуальності студента, розвитку професійних переконань, вироблення певної технології педагогічної діяльності. Основне призначення педпрактики вбачається не у проведенні певного обсягу заходів, а у розви-

ткові педагогічних здібностей, умінь, реалізації творчого потенціалу кожного студента.

Рівень готовності майбутнього вихователя до професійної діяльності, якість та її результативність перебувають у тісному взаємозв'язку із процесом підготовки фахівця. На думку І.Підлипняк, підготовка є засобом формування готовності до діяльності, а готовність – результатом і показником якості підготовки, що перевіряється у практичній діяльності вихователів. Тоді діяльність – мета підготовки, яка водночас виконує функції регулювання її та корекції [8].

Висновки і перспективи. Сучасні реалії орієнтують заклади вищої педагогічної освіти на підготовку майбутнього вихователя як гуманістично зорієнтовану особистість, котра здатна оперативно реагувати на динаміку соціально-економічних процесів, проектувати власну професійно-педагогічну діяльність, розробляти й упроваджувати нові технології у процес навчання та виховання. Адже сучасні заклади дошкільної освіти потребують вихователів-майстрів, які мають здатні постійно удосконалювати свою педагогічну майстерність, підвищувати свій професійний рівень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/doshkilna/basic1/>.
2. Беленька Г.В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу: монографія. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 320 с.
3. Беленька Г., Науменко Т., Половіна О. Дошкільнятам про світ природи. Методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку / Г. Беленька, Т. Науменко, О. Половіна. Київ, 2013. 155 с.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
5. Дубасенюк О.А. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності : монографія / Дубасенюк О. А., Семенюк Т. В, Антонова О. Є. Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. 193 с.
6. Загородня Л.П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу: навч. посіб. / Л.П. Загородня, С. А. Тітаренко. 2-ге вид. Суми: Університетська книга, 2010. 319 с.
7. Івах С.М. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти під час проходження педагогічної практики / С.М. Івах, І.Л. Паласевич. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2014. Вип. XXXVII. С. 139–144.
8. Підлипняк І.Ю. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. Наук. пр. Уманського держ. Пед. ун-ту ім. Павла Тичини / [ред. Кол.: Побірченко Н.С. (гол. Ред.) та ін.]. Умань: ПП Жовтий О.О., 2013. Вип. 44. С. 28–34.
9. Троцько Г.В. Теоретичні питання формування професійно-педагогічної готовності майбутнього вчителя. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002: Збірник наукових праць до 10-річчя*

REFERENCES:

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity. Retrieved from <http://mon.gov.ua/activity/education/doshkilna/basic1/> [in Ukrainian].
2. Bielienska, H.V. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti suchasnoho vykhovatelya doshkilnoho navchalnoho zakladu: monohr. Kyiv: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 2011. 320 s. [in Ukrainian].
3. Bielienska, H., Naumenko, T., Polovina, O. Doshkilniatam pro svit pryrody. Metodychnyi posibnyk dlia vykhovateliv ditei doshkilnoho viku. Kyiv, 2013. 155 s. [in Ukrainian].
4. Honcharenko, S.U. Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk. Kyiv: Lybid, 1997. 376 s. [in Ukrainian].

5. Dubaseniuk, O.A., Semeniuk, T.V., Antonova, O.Ye. Profesiina pidhotovka maibutnoho vchytelia do pedahohichnoi diialnosti: monohrafiia. Zhytomyr: Zhytomyr. derzh. ped. un-t, 2003. 193 s. [in Ukrainian].
6. Zahorodnia L.P. Pedahohichna maisternist vykhovatel'ia doshkilnoho zakladu: navch. posib. L.P. Zahorodnia, S. A. Titarenko. (Eds.). 2-he vyd. Sumy: Universytetska knyha, 2010. 319 s.
7. Ivakh S.M., Palasevych I.L. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity pid chas prokhozhen'nia pedahohichnoi praktyky. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky*. 2014. Vyp. KhKhKhVII. S. 139–144.
8. Pidlypniak I. Yu. Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity / I.Yu. Pidlypniak. *Psykhologo-pedahohichni problemy sil'skoi shkoly: zb. Nauk. pr. Umanskoho derzh. Ped. un-tu im. Pavla Tychyny* / [red. Kol.: Pobirchenko N. S. (hol. Red.) ta in.]. Uman: PP Zhovtyi O.O., 2013. Vyp. 44. S. 28–34 [in Ukrainian].
9. Trotsko H.V. Teoretychni pytannia formuvannia profesiino-pedahohichnoi hotovnosti maibutnoho vchytelia. *Rozvytok pedahohichnoi i psykhologichnoi nauk v Ukraini 1992–2002: Zbirnyk naukovykh prats do 10-richchia*. [in Ukrainian].